

Pravda

Významná Hérakleitova myšlenka, že rozdíl mezi myšlením „bdělým“ a „spícím“ spočívá v tom, že každý spící má jakoby svůj vlastní svět, do něhož se obrací, kdežto všem bdícím je společný jeden jediný svět, potřebuje ovšem naléhavě náležitou interpretaci a jisté upřesnění. Především dnes už víme a přiznáváme, že sny se také nějak vztahují ke skutečnému světu; rozpoznání, v čem spočívá tento vztah a jak je třeba tento na první pohled podivný a neprůhledný vztah interpretovat, aby přece jenom dal smysl, je někdy (spíše ovšem výjimečně) dokonce naléhavě potřebné. Takového rozpoznání je ovšem schopen pouze „bdící“, a to právě v reflexi, upevněné a posílené pojmovostí (byť pojmově nezaloženou). Věc spočívá v tom, že myšlení myslící (tj. jako akt) je třeba vždycky považovat za skutečné, zatímco to, k čemu se vztahuje (tj. jeho „myšlené“), už tuto jednoznačnost mít nemusí. Také ve snu je ovšem třeba rozeznávat akt snění na straně jedné (jako cosi skutečného) a to, o čem se někomu sní (tzv. „obsah snu“). Rozdíl je podle Hérakleita v tom, že skutečné myšlení (tj. bdící myšlení nebo myšlení bdícího) se vztahuje ke skutečnosti, kterou si myslící nevymýšlí, ale která je všem bděle myslícím společná. Do snů druhých lidí nemůžeme nahlédnout; ale to platí stejně i o myšlenkách druhých lidí. Bdělé myšlení je proto takové, které je schopné komunikace a dohovoru: individuální, soukromé myšlení musí být schopno se (slovem) projevit tak, aby jiné individuální, soukromé myšlení mohlo přesně porozumět a pochopit, co je tím „myšleným“. To je však možné především všude tam, kde na základě pojmového vymezení byl konstruován intencionální předmět. Takovým konstruovaným předmětem byl někdy dávno trojúhelník a později geometrické prvky a obrazce vůbec. Řecká filosofie byla od počátku fatálně, ale velmi produktivně ovlivněna geometrickým myšlením oněch „konstruktů“, tj. myšlenkových modelů, a za pravou skutečnost brala jen tyto konstrukty. To však posléze vedlo k tomu, že myšlenka skutečnosti, která je společná všem bdícím (resp. světa, který je společný všem bdícím či bděle myslícím), byla otřesena, neboť tak, jako je možno myslit různé geometrie (byť nikoliv libovolně), je možno myslit i různě světy.

(Písek, 980307-1.)